

A' ROMAI CSÁSZARI ÉS AP. KIRALYI FELSÉGNEK
KEGYELMES ENGEDELMEVEL.

Indult BÉTSŐL Szeredán 2 Juliusban. 1788.

Hadi - Történetek.

A' Fő Hadi-tanátshoz közelebbbröjött tudósítás
tsak ezeket foglalja magában: (**) Hogy
Szerovliáninál a' Hertzeg Liktenstáin Vezérsége a-
latt lévő Táborhoz ezen hónapnak 17-dikén a'
Tserkoini sántzon alóll 1000 lépéssel 200 Törökök
az Unna vizén gázlóba által jövéen, az innetső
parton elő és hátra lovagoltanak; de kezdvén a'
miéink rájuk tüzelni, azon 500 Törökökkel ed-
gyütt, kik a' viz közepén az elsőeknek őrizetekre

meg-állottak vala, visszfa térvén dolgokra mentek. — Generál Mitrovszki a' Podvinnál álló Táborból írja; hogy az Ukrinai sántznál lévő Brodi gyalog széll Rgmtbéli Kapitány Kvosdánovitsra 100 lovas Törökök; kik Deventáról a' Binki és Ukrinai Tsárdákhoz, a' mi Sergeink' fekvésének megfigyelésére jöttek vala kezdettek tüzelni; de a' miéinknek károk nélkül; az említett Kapitány pedig egynéhány ágyu lövélek által 4-et közülök megsebesítvén, és edgyet el-ejtvén öket el-kergette. — A' Ruktzini Táborból Hertzeg Kóburgtól ezen h. 17-dikén költ tudósítás-szerént: 15-dikén éjtszaka, a' Dnizster folyó vize, a' havafokról hirtelen érkezett első-és fel-olvadott hó-viz által annyira meg-áradott; hogy a' Bilovtzen álló, a' Hertzeg Kóburg Táborának nagy hafznára lévő hajókra épült hidnak közepét megkezdette bontani: a' hidnak őrizetén lévő Kapitány jelentésére, Generálmajor Jordis mingyárt a' Hajós-mester Kapitány Hohenbrukkot, a' hidnak épségben lehető megtartására oda küldötte, a' ki midőn reggel a' hidat szintén helyre állitaná, érkezett a' vizen minden emberek nélkül két tutaj (szalak) a' Tábor' magazinuma számára rendelt szénával megterhelve mellyeket öly sebességgel hozott a' viz a' hidra, hogy a' hajós Kapitány emberei ellent nem állhatván, a' hid közepén ketté szakadott, és két darabba a' Kapitánnyal és dolgoisaival edgyütt a' viz vinni kezdette. — A' hajó őrizetén volt katonák kísérték ugyan a' parton, de nem segíthettek; Generálmajor Jordis pedig mingyárt küldött alább a' Dnizster mellett lévő Hafzár Kapitány Báró Rin-

májérhez, nem különben az Okopiban lévő katonasághoz, hogy előre tennének rendelt az oda érkezendő hid-daraboknak ki-fogására: ezek igyekeztektek-is eléggé azoknak ki-fogásán, de a' viznek sebessége miatt minden fáradságok hafzontalan volt. E' szerént a' hidat vitte a' viz az Isakovtzkénél lévő Szigethez, ottan a' szigetben meg-ütközvén, egy része indult a' Török partok felé, más része pedig a' Lengyel-orzági part felé; a' Szigeten alól pedig a' partnak görbesége miatt látván a' hajós Kapitány Hohenbrukk, hogy az egész hid megvátározhatatlanul a' Töök partokhoz vitetnék; nagy bajjal a' hidból két hajót ki-vágatott, és legényeivel edgyütt azokra ülven Svamietznél, az innettső partra ki-érkezett, a' hidat pedig mentire hagyta. Már a' Khotzmi Törökök-is ezen hidat meg-látták vala a' magok partjok mellett, mellyre ok rakással ki-rohanván azt ki-fogták, és kezdették ki-kötözni; de az innettső parton lévő Kapitány Báró Rinmájér egy részét a' katonáknak le-vetkeztetvén, bé-állította tsak nem nyakig a' vízbe, és ugy kezdett a' hid-kötöző Törökre tüzelteni, hogy azok közül némellyek sebeket kapván, kettő pedig el-esvén, a' hid kötözést félbe hagyák: és így az egész hid több részekre szakadozva ismét meg-indula, és mind addig kísérteték mindenik parton, míg végre a' Törökök meg-unván azt tovább kísérni, visszta tértenek: Kapitány B. Rinmájér pedig Mallinovtzenél, melly 3 fertály mért-föld Khotzimhoz annak minden részeit a' parasz-tok segítségé által ki-fogatta, és a' Lengyel-orzági parton ki-kötöztette. Még itt-is voltak a' tulsó

parton Törökök, kik mi hozzánk által tüzelvén, egy néhány parasztokat, némely lovakat, és azok között a Kapitány Rinnájer lovát megsebesítették; de a miéink-is tüzelvén hozzájuk által, hármat azok közül el-ejtettek. Kapitány Rinnájer a magával lévő fő Hadnagy Kirtit, ezen egész dologban tökéletes személséggel véghez vitt szorgalmatosságáért erősen meg-ditsérte. (**)

Brassó 15-dik Juny.

Minden érzékey szivet méltán fel-inditható fájdalommal olvassuk, edgy a' Bozzai kapu mellől töstént jött hiteles tudósításból: hogy azon Törökök, kik Juniusnak 14-dikén rá-ütöttek vala a' Bozzai őrizeten lévő Székelyekre, és akkor vitézül visszafordultak; azok a' következő napon u. m. ezen hón. 15-dikén nagyobb erővel, mintegy más-fél ezerből álló számmal ismét rá-ütöttek ugyan azon őrizetre: éppen akkor a' Gyalog Székelyek között a' Roscher Kapitány Kompániája vala a' külső vigyázaton; a' kevés Húzárokból álló vigyázatok, mellyek a' gyalogokon még kívül valának, jó távolról észrevették az ellenségnek nagy számmal való közelgetését, azért ök a' gyalogoknak hirt adván, bévárták az ellenséget és azokkal tsatázva húzták magokat visszafordult a' gyalogokig: Hadnagy Jáni vala a' gyalogokkal azon sántzban, melyben ez előtt nem régen a' Vallner és Jeleki Kapitányok Kompániái sok kárt vallottak vala: innen egy elsőben ök keményen kezdetek tüzelni, de látván a' Hadnagy Jáni, hogy a' Török gyalogság igen sok, és hogy

már két-felől a' sántz végeit meg-kezdette kerülni; a' sántzot oda hagyván, a' húszársággal edgyütt az ugy nevezett leány-mezőn kezdettek annyi témén telen dühös Pogánysággal hartzolva hátra vonulni: eleget-fs dolgoztak ezen két Ofztálybéli legények 's tiztek, Izegények a' míg győzték, de utóljára a' nagy hévségben a' hartzolás és tüzelés közel, edgy óra alatt el-fárasztotta vala őket. Utóljára szoritá őket a' Törökség egy szoros és mősáros térségre, a' hól a' gyalogságból alig maradá kettő három a' ki el-futhatott volna, a' többi mind le-nyakaztaték. Itt el-estett ugyan a' Roscher Kom-pániájábéli Hadnagy Jáni-is a' ki minden tekintetben egy ki-választott dífze vala a' Székely Regimentnek: ezen kívül el-estenek Vas, és Balog Káplárok, mind edgyütt pedig az említett Kom-pániából 76-ton vesztették-el itten életeket. Ezeknek vezédelmes állapotjokat halván a' Vámon lévők, min-gyárt segítségre küldötték a' Székely Károly Kom-pániájábéli Fő Hadnagy Mártinit; de távól lévén a' hely, ezek későn érkeztek a' segítséggel, mert már akkor a' Törökség az elébbenieket le-nyakaz-ta vala, ezekkel pedig ujra kezdődött a' tsata; de ezek-is kevesen lévén a' feles Pogányságnak el-lent nem álhattanak, hanem látván hogy az őket vezérlő Fő Hadnagy Mártini és Káplárjaik 34 le-génnyel edgyütt el-estenek, a' többi a' Vámhoz vízfza szaladtanak. A' Székely Húzárok szeme-ebben tsatáztak; mert ámbár ök-is mindenütt mar-koson dolgoztak a' viadalban, még-is magok köz-zül tsak 4-et vesztetenenek-el. Ezen tsaták után bé-nyomult a' Törökség a' Vamba, a' mi derék őri-

zetünknek homloka eleibe, gondolván, hogy itt-is győzedelmes lesz: de itten nevezetesen a' Stuttzok vagy Vadászok, olly formán kezdték őket tzélba venni, hogy közel más-fél százig valót el-ejtven, azon nagy számú ellenségnek-is meg-kelle-tett térni és futamodni, itt a' Székely Húszárok közül való Kapitány Benkő Ur a' Basának fejét el-hozta, és más fok Török fejekkel edgyütt a' Vámnál lévő Sorompók tetejére rakatta: de a' Törökök-is inuen vizfsza-veretvén, az elébbeni tsata helyekre tértenek, ottan a' mi halottjainkat kötös, és fő-nélkül hagyták, a' magokéit pedig magokkal el-vitték. A' Vámtól mikor haza felé indultak a' Törökök, egy ő közüllök ezt kiáltotta Magyar nyelven vizfsza a' Székelyeknek: „ Vigyáz teremtetten Magyarja! mert ez még tsak semmi, másfszor több lesz. — Hijába valaki jó vitéz, bátor katona, ha 50-nen mennek edgy ellen, mert a' mig 49-et le-vág, addig az 50-nediktől ő-is könnyen le-vágattathatik. Kevés a' nép — fok az ellenség!!

Elegyes Tudósítások.

A' Nemes Magyar Királyi Testörzök Sergében fő Hadnagy és egyszersmint F. Ts. K. Kabinét Kurir Batskádi Bálint Ur a' napokban érkezék-meg szerentséfen a' maga követtségéből; mely-szerént a' múlt hónapnak 9-dikén Májlánda, egy-néhány napokkal azután Turinba, a' F. Tsászárnak azon örvendetes izenetét vitte vala, mely-szerént meg-engedtetik, hogy fő Hertzeg Ferdinándnak első-szü-lött Keánva Mária Therésia, a' Sárdiniai Király-

nak második fiához Printz Duc-d'ostához házas
Társúl mehessen. Ezen 2. Felsőges Udvaroknál
mely nagy örömet okozott légyen ezen ohajton
várt kedves izenet, meg-tetszik abból, hogy azon
kívül, hogy ezen Kurir Urnak mind a' két Udvar
a' maga ritkaságait meg-mutogatta, mind a' két
Udvar olyan drága arany Pixissel ajándékozta
meg, mely csak edgy örvendetes Fejedelmi Vár-
vált-hir vivőjének lehet jutalma; melynek látásá-
hoz magunknak-is vala szerentsénk. Ezen 2 Pixis
leg-alább 200 aranyra betsültetik. — Mi lehet egy
nagyobb betsületére Nemes Nemzetünknek mint az,
hogy a' Romai Tsászár titkos Leveleit, minden Eur-
opában lévő Fejedelmek Udvarához Nemes Ma-
gyar Tiszt. Urak viszik; kik minden Udvaroknál
álló tiszteletben tartatnak, ajándékoztatnak.

A' múlt h. 13-dikán költ Lembergii Levelek-
szerént, a' Móldovából ki-halászott Hertzeg Ipsy-
lándy, a' Kormányozó Gróf Brigidó Urtól el-bú-
tsúzáván, 10-dikben Brünbe indult és ott fog
lakni. —

Pétersburgból vettük a' hírt, hogy a' Nagy
Hertzezné Májusnak 21-dikén edgy szép kis Her-
tzege afszonykát szüle szerentsélen; kit Katharina
Pavlovinának kerestelének. Ezen örvendetes hir
100 ágyu-lövésekkel adaték tudtára ezen Város la-
kófainak, és a' következett 2 napokon edgymás
után háláadó öröm-innep tartaték.

T. T. Szüts Sámuel Ur, T. T. Superintendens
Kováts Ferentz Ur' helyébe; kiis Tseh-orzágból
a' Magyar Hazába minden órán viszfa jöni szán-
dekozik, a' közelebb tartatott Superintendentális

gyülésben, a' Helv. Vallást tartó Prédikátor Urak-
tól Superintendensnek választatott. — Ezen új Su-
perintendens Ur, valamint az előtte való-is, edgy
különös természeti ajándékokkal fel-ruházott
született Magyar Nemes Férfi.

Egy Ehling János nevű 78 esztendőös Kamará-
lis jóbbágy, Periámos nevű Faluban 15 fiait ki-há-
zasította, 10 leányait férjhez adta; mind ezek edgy
egy egész örökséget kérvén magoknak a' Kamara
Dominiumában, az említett Faluban jó gazdákká
löttenek, a' kik mind a' rabotát, mind a' Királyi
szolgálatot hiba nélkül véghez viszik. Minthogy
már ezen öregnek gyermekei és Unokái 80 lélekre
szaporodtak, kik nagyobb részént fiak lévén, a'
közönségnek hafznára vagynak; tehát kérte az ö-
reg maga személlýének mindennemű szolgálat és a-
dó fizetés alóll való fel-szabadittatását. Ő Felsége
nem tsak az ő kérését parantsolta kegyelmesen
meg-adatni, hanem ezen kívül nékie tisztetségére
ezüft pénzt (monetát) veretett; mellyet ő életének
hátra lévő napjaiban tisztetségnek okáért, másfokot
fel-indító például, gyermekeinek a' szorgalmatofságban
lett fel-neveléséért a' melyére függesztve hordozzon.
Lám hogy ő Felsége még a' paraszt munkás embe-
rek között-is az érdemest meg-tudja tisztelni! —

Az idegen Országí Ujság levelekből ugy olvassuk,
hogy a' Szélekre érkezett Török Tábornak egész
esztendőre való böv elesége vólna, és — Tsak a'
Marokkai Tsászár 30 - milliom Frantzia Livrát a-
jándékozott vólna a' Szúltánnak. Ezen-kivül az
Algirij és Tunisi Deis; a' Mekkai Serif és más
Arábiai

Arábiai Pogány Hertzégek véghetetlen kintsel segítették a' Portát. E' semmit se tesz; mert a' Portának ezen-kivül-is pénze elég van, a' Mahumed titkos pénz-tárjában; de —

Az Augsburgi Levelek-szerént más Udvarok vagynak; kik ezen napkeleti háborut hunyargató szemekkel szemlélik, és ennek ki-ménetelét alattomban való készületekkel várják. Még tsak a' Lengyel-is (szól az író) olly formán mutatja magát, mintha a' Török partjára állani kívánna, és mē ellennünk Muszka ellen hadat 'izenni. Ezt pedig 3 nevezetes okokból nézték-ki a' Politikusok; de hogy mind eddig még tsak alattomban fújják a' követ, azt a' tselekedte; hogy előttek tűz, hátok megett víz, → 3 edgy-máfsal ujjat húzó, magánál sokkal hatalmasabb, Uralkodókkal határos; de hogy már a' Töröknek hizelkedett légyen észre-vették abból, hogy ennek tüzi-port és eleségbéli dolgokat mondatik szolgáltatottnak lenni — és már ezt vetik okúl, hogy már Lengyel-ország-felöl-is a' Khotzimi eleség' útja bé-van zárva.

A' F. Ts. és Királyi Tartományokban megint Réklutákat szednék, a' honnan a' Budai és Pofonyi Levelekből ezt olvassuk: „ Ő Felsége kegyelmesen parantsolni méltoztatott; hogy a' Nemes Magyar Hazában, a' mostani hadi-környül-állásokra nézve, Vármegyék' közönséges gyűlései, Generális Congrégátziók tartassanak a' Királyi Komissariusok és Fő Ispányok alatt, a' mellyekben a' Rékluták állittása, es az eleség eránt közönséges tanátskozással és öfzve-vetett erővel munkálódhassanak. — Noha a' szélnek erefztett Tábori Zászlók lobog.

lóbognak, zörgenek a' vért szomjuházó fegyverek még-is a' mi Felsőges Királyunk ezek között-is a' Mú'sákokot szunnyadozni nem engedi. — Ugyan-is ő Felsőge kegyelmessen azt végezte, hogy a' Juridika Fakultást a' Nagy Váradi Akadémiába-is fel-állítsa, úgy mindazáltal, hogy a' mostani 1788-9-dik iskolai esztendőben csak a' Jus Naturæ, Publicum, és Gentzium, az Ó és Új Test: Statistika, az azután következő esztendőben pedig a' többi tudományok-is taníttattnak. Az erre az esztendőre nevezett tudományokra most 31-dik Juliusban Pelten Konkursus leszen, a' hól a' ki érdemesnek találta-tik, minden Vallás külömbsege nélkül a' Professori hivatalt el-nyerheti.

Melly nagy örömmel olvashatjuk némely külső közönséges Német Levelekből azon tudósítást, mely-szerént ez iratik: „Triesibe a' Pápanak sok ezer Sák gabonával meg-terheltezt hajói érkeztenek-meg; melyek a' Horvát-országban fekvő Ts. és K. Tábor' számára rendeltettek; és a' mellyeket ő Felsőge igen kedvesen vévén, az iratik ezen Levelekben, hogy azon leg-főbb Papi Fejedelemnek edgy maga vizzontagaló szolgálóját ajánlott, tulajdon kezével irt Levelet küldött, melyben ezen szíves-ségét meg-köszönte légyen. — Dubitzánál már 25-ezer Török áll fő Vezér Hertzeg Liktenstáin előtt, és a' Törököknek Tábora itt minden-nap száz 200 emberrel szaparodik.

A' Kadixból Madritba, innen hozzánk érkezett bizonyos tudósítások-szerént, el-temetem már ma vég-képpen ama sok vizzontogságokon szerentsén és

fzerentsétlenségeken által ment; a' Szibériai halá-
los fogságból magát meg-szabadított, annak-utáná
Gróffá, Fő-hadi Vezérré, végre Madakaskári Ki-
rályá lett Magyar Nemes embert Benyovszkit; kit
már ennek előtte 2 esztendőekkel minden Ujság-írók
(ezek leg-többit ölnek és elevenitlenek), 's én-is
Pofonyban el-temettem 's megint fel-támolztattam
vala. Ezen ritka történetekben forgott valóságos
Attila maradékának több történetei már nyilván-
ságosok, tsak a' mi Levelinkből-is az Erd. Publi-
kum előtt; azért tsak az utolsó történetét említem
a' szerént, a' mint a' közebb jött Levelékből előt-
tem tudva vagyon. Ez ennek előtte 3 esztendők-
kel edgy hajóra ülvén 40-ed magával Angliában',
vifzfa-ment Madakaskár Szigetébe; melly Vad-em-
berek fzigétét Szibériából való el-szökése alkalm-
tosságával történetből találván-fel, a' Frantzia Ud-
varnak birtoka alá ajánlotta vala. A' Tengeri
kétséges fzerentsétlenségek között meg-érkezhvén ide
fzerentsésen, ezen Sziget' Vad-lakófsainak fziveket
meg-nyerte, és magát abban Királynak ki-hirdet-
tette. Mihelyt ezt a' Frantziák meg-halloták, ka-
tonákat küldötenek ellene; már most ugy tudófit-
tatánk, hogy ezen Frantzia katonaság a' maga Ki-
rályi lakó-helyében rá-ütvén (nohá magát 9 embe-
reivel edgyütt; mivel 31-en meg-hóltanak vala
már az ő úti-társai — magát ezek-közzül-is ki-
zabadította — de edgy halálos lövésbéli sebbel;
a' múlt 1787-dik esztendőben Dëcemberben meg-ha-
la; minek utánna, az előtt nem sokkal, az ő ma-
gához hasonló híres Anglus úti-társa-is Gratarel bi-
zonyos nyavallyában meg-hólt volna:

Ez Életét Nyitra Vármegyében vette,

Gyakron azt sokoknak vérekkal mentette.

De hogy Madakaskárt, — Fátum!! fel-lelhette

A' Frantz Udvar Gróffá és Vezérré tette.

A' Marokkai Tsászárs, kitől tsak annyit szok-
tanak rettegni az Europai Fejedelmek, mint akár
mellyik más Hóldban lakó Tsászártól, az egész
Világ ellen hadott izent — de nevezetesen nem ré-
giben minden Udvaroknak tudokra adta, hogy a'
ki a' Portának ellensége, néki-is az, és már meg-
is indúlt a' Tengeren tólvajkodonni az Algiriakkal ed-
gyütt. Az utólfók nem régiben-is edgy Velentzei
Lisabonába szándékozó hajót fogtanak-el, mellyen
300 ezer arannyokat érő drágaság vala.

Frantzia-országban némely Parlamentumok fegy-
verrel engeszteltetnek; a' Zürzavar máig se szünt-
meg — itt más egyéb hadi-készületek-is tapasztal-
tatnak — de nints fiklus!!

Midön Kárdinál Braneiforté Sicilliában meg-
hólt vala, edgy nagy tsonó bé-petsételt irást ha-
gyott vala a' maga Titoknakjánál, olly parantso-
lattal, hogy azt fel-ne bontaná, hanem 2 észten-
dök múlva a' Kádinalifok Dékánnyának adná ál-
tal. Minthogy már most ezen idő el-tölt, nem ré-
giben által adá a' parantsolat-szerént ezen Titok-
nak a' bé-petsételt tsonó irást D. Cárdinál Albáni
Urnak, Midön a' Kárdinál fel-nyitotta vólna ezt,
látja, hogy belől megint 7 külömbező petsétekkel
vagyon le-petsételve és a' van réa irva, hogy az
írás Juliusnak 28-dik vagy 30-dik napjáig 1788 el-
ne olvassék. Ezen történetet egész Romában és O-

lasz-országban így beszélik, és már most mindenek figyelmeznék meg-tudni, mi lett légyen azon tsomó irásban.

Prufszfiában (azt mondják a' Berlinből jövök) hadi-készületek vagynak. — Hertzeg Poniatovszkioról nem igaz, hogy el-vágták volna a' lábát, sőt a' közelebb jött tudósítások-szerént már tsak nem egészfen meg-gyógyúlt, és készül a' Táborhoz menni. — Adná az Isten hogy lenne igaz! !

A' Tömösvári Bánátusnak rövid le-írása.

Mint hogy a' jelen lévő háboruban már-is a' Törökök a' Bánátusba némely bé-ütéseket tettek, igyekezetjek vagyon pedig abba nagyobb erővel bé-rontani; tehát minek-előtte annak valamely része ujjonnan történhető dologról, mint hajdon Várna, a' Moháts, és Kenyér-mezeje 's a' t. emlékezetes lenne, az Erd. Olvasók' nagy részének kedvéért szükségesnek tartottuk, annak erőlségeiről, és fő Várofsának és eleitől fogva való történeteiről némely megjegyzéseket ide írni.

A' Tömösvári Bánátust hajdon a' Romaiak meg-hódolván, magok tartományokká tették; de a' Gothusok és Vandalusok ezt gyakor izben el-pusztították, mig Konstantinus egészlen a' Romai Birodalomhoz foglalta. A' 4-dik százodban a' Hunnusok, az 5-dikben a' Longobárdusok, majd pedig az Asiai Népek ezt fegyveres kézzel el-vették; de mind ezek az Averekek által onnan ki-üzettek. Utóljára a' Nagy Károly ezt meg-hódolta, ki-is az Avarc-

fek

seknek fenytékben tartására, a' Tifzának kapu
nál egy Frankovilla nevü Vároft építettett, me
Városról akkor az egész tartomány Frankarionn
neveztetett. Azután a' Morváknak vagy Tótho
nak birt ez kezekre, kik Fejedelemség formál
igazgatták. A' 9-dik században ki-jöven a' Magy
rok, az ő győzedelmes fegyvereiknek ez-is meg-
ta magát, kik a' magok Királyaik idejében sok
békecségesen birták, és ambár sokaknak vólt ke-
ezen szép tartományt magokévá tenni, de mind az
ellen tudták magokat a' Magyarok óltalmazni.
Törökök-is Konftántzinápolynak meg-vétele utá
bejebb harapodván Európába, sokszor ezen tar-
ományba-is bé-ütöttek, de a' Magyarok vitézs
által gyakran tsúfófon verettek vilzfza; sok vér-
tás után ugyan végre a' Török magáévátette.
1552-dik esztendőben Achmet Török Tsálfár t
nem az egész Bánátot el-foglalta vala, és ál-
fogva az 1716-dik esztendőig a' Pogány kéz és
talom alatt nyögött, melly esztendőben a' Na-
Eugenius ki-üzvén belölte a' Törököt, az Auft-
Háznak hatalma alá hozta. Az 1738-dik eszten-
ben ugyan a' Törökök ennek némely részeit is
el-pusztították, de a' következendö esztendőben k
retvén a' Belgrádi békecség ezen tartomány-is,
nálunk maradt. Eddig az egész Bánát áll
ban katonai igazgatás alatt vala, hanem 1751-
a' Kamara számára fordittatott; és azon 10 V
megyék közzül mellyekre osztva vala, tsak a'
maradtak a' szelleken katonai igazgatás alatt,
mellyekben el-mulhatatlanul szükséges vala a'

tonai őrizet; u. m. a' Pántsovai, Ujj-palánkai, Me-
hádiai Vármegyék, a' Káransebesinek egy része, és
a' Betskerékinek némely falui. 1779-ben Magyar-
országhoz foglaltatott ezen tartomány, és az-óta
Magyar-ország által igazgattatik: ez előtt a' benne
lévő fő igazgatók Bán-oknak neveztetvén az egész
tartomány-is a' Bánról Bánátusi nevet kapott, mel-
lyet máig-is meg-tart. A' határ-széleken lakó ka-
tonaság alkalmas részt bír ezen tartományból. —
Ennek a' Bánátusnak Fő-Városa Temesvár, a'
mely egyszersmind sok-féle történeiről egész Euro-
pa előtt esméretes erősség: fekszik ez a' Város a'
Bég folyó vize partján, vagy mondhatni ezen fol-
lyó viz' sárjának motsárjának közepette: ezen Vár-
nak meg-erősítésében ugy látszik, hogy mind a'
természet mind a' mesterség gyönyörüségit találta.
Már 1311-ben midőn első Károly Magyar Király
a' Királyi székbe lépett, ezen Város alkalmáért
erős és népes volt, gyakran a' Magyar Királyok-
is benne laktanak; az említett Károlynak Felesége,
a' Lengyel Király Kásimirnek leánya Mária, itten
végezte életét 1315-ben. Ezen Tömösvárnak Várát
1443-ban Hunyadi János építette, mely annak után-
ná jobban-is meg-erősítettett. Emlékezetes ezen
Várnak azon Ostroma mellyet 1514-ben a' keresz-
tes katonák, (milites cruciati) minden-féle gonosz
tévökből öszve-töldult gyülelési nép próbáltanak;
ezek tsak nem az egész Országot hallatlan kegyet-
lenséggel fel-dúlván kborolván, Tömösvárat-is os-
tromolni kezdték: de az Erdélyi Fejedelem vagy
Vajda Zapolya János öket talpig meg-verte, soka:

közüllök az ő Vezérjekkel Do'fa Györgyel edgyü
el-fogott; ez a' Do'fa a' maga gyülevész Tábor
ban magát az előtt való napokban Királynak t
tette és ki-hirdettette vala, tsak a' koronázás va
hátra: tehát ötöt Zapolya János meg-hevített va
Királyi székbe ültetvén, ugyan meg-hevített va
Koronát tétetett fejére, az ő e' szérént félig meg
sült testét pedig 9 társaival, kik az előtt egy n
hány napokig meg-éheztettek vala, meg-étette. —
A' Törökök 1551-ben ezen Várat ostromolták, d
meg-nem vehették; — 1552-ben meg-vették és bel
szállottanak; — 57-ben a' puska poros bástya tört
netből meg-gyúlván, mind a' Várat, mind pedig a
Vároft nagyon meg-rontotta, 1596-ban az Erdély
ek akarták ezen Várból a' Törököt ki-hajtani, d
azt véghez nem vihették, hanem a' Vár alatt min
a' Törököket, mind a' Tatárokat tútul meg-ve
vén, a' külső Vároft fel-dúlták és egészlen el-éget
tek: 1603-ban ezen Város a' Hajduk által ismé
el-égettetett: 1661-ben némely Magyar Húszárok ész
re vévén, hogy a' Portától feles pénzt hoznának
Tömösvár-felé, a' Török Tábor számára; a' sze
kerekre éjtszakán rá-ütvén, azokról 400-ezer forin
tokat szerentséfen el-el-vettenek. Bezzeg vólt ak
kor pénze a' Magyar Húszárnak! — Tömösvár te
hát a' Pogány kezek között maradott az 1716-dil
elzstendöig, midön a' nagy nevü Eugenius ezt a
Törököktől el-vette, és azóltától fogva mái napi
is az Auszriai háznak óltalma alatt nyúgszik.